

Легенда за заселването на Пловдив

В Горнотракийската низина край спокойно течащата пълноводна река Марица се намира един от най-красивите градове в България – Пловдив. Легендата разказва за неговия първи заселник – Евмолп, откъдето идва едно от най-старите известни имена на града – Евмолпия.

Било времето още преди Потопа, когато на Земята живеели исполините – митични великани, родени от бащи божества и човешки майки. Затова и те се застъпвали за човешкия род пред боговете. Такъв гигант бил могъщият стар Балкан – беловлас и мъдър старец, който помагал на хората в беда. С това име по-късно турците наричали Стара планина, а оттам дошло и името на целия Балкански полуостров.

В планината на юг от равното поле, в китна гора живеела красива девойка на име Родопа. С хубостта си тя омайвала младо и старо. Често слизала на брега на реката да се оглежда във водната шир, докато сплитала дългите си коси. От дълбоките води богът на моретата Посейдон нерядко впивал страстно очи в неописуемата красота на Родопа. Дълго време му отнело да плени сърцето на момата, но накрая все пак успял. От тяхната любов се родило момче, което кръстили Евмолп – сладкопоен. Не след дълго Посейдон изоставил Родопа и тя самотна изживяла своята мъка. Старият Балкан виждал страданията на младата жена, но нищо не можел да стори.

Един ден Посейдон неочаквано се появил, за да отведе със себе си своя син Евмолп далече от майка му и от родното място. Исполинът Балкан се опитал да спре морския бог, като с чувовната си сила грабнал няколко огромни скали и ги запратил срещу бога, за да препречи пътя му. Канарите паднали върху бреговете на Марица, без да засегнат божеството. Посейдон се разгневил много и проклет Балкан да се превърне в планина, а камъните останали да стърчат като грамади сред полето на южния бряг на река Марица. Така се появили прочутите седем хълма. След време Евмолп се завърнал по родните места да търси майка си, но намерил само красива планина с нейното име. Той се заселил на тепетата (хълмовете) край реката и основал град Евмолпия.

Латинското име на града – Тримонциум („три хълма“) – е заради първите заселени тепета: *Небет*, *Таксим* и *Джамбаз тепе*. С течение на вековете градът се разпрострял и върху *Сахат тепе*, *Бунарджика*, *Марково тепе* и *Джендема*, а също и в равнината по двата бряга на Марица. Наричал се е още Филипополис, Пулпудева, Пълдин, Филибе...

Евмолпиас

В диллите на гористите планини живеела красавицата Родопа. В чудната ѝ хубост се влюбил богът на морето Посейдон и от тяхната любов се родил Евмолпиас. Ала неверен излязъл Посейдон, изоставил любимата си и отвлякъл сина си. Гигантът Хемус, който имал заръка от боговете да бди над земите на юг, видял това и хвърлил след бягащия бог огромни камъни. Те спрели чак при Марица и застанали като внушителни каменни грамади. Това разярило Посейдон и той превърнал Хемус в планина. След време Евмолпиас се върнал да дири майка си, която се скитала някъде на юг в планините. Синът заживял върху скалите край реката, откъдето дошло и едно от най-старите имена на града.

Николова, Р., Генов, Н. *1000 страници България*. София: Сиела, 2013, с. 420.

Салмоксис

Върховният бог на траките се нарича Збелтиуд или Звелсурд, а като земен човек, преди да стане превъплъщението му в божество, носел името Салмоксис. Той е над всички други божества на хората, той олицетворява небето и заповядва на гърма и светкавицата.

Както разказва легендата, Салмоксис бил на младини много добър воин. При едно сражение с елините той бил пленен и откаран на остров Делос, в Бялото море, дето прекарал дълги години в робство. След освобождението си той останал на острова, започнал да търгува и успял да натрупа приказно богатство. Когато се завърнал в родното си място в града Евмолпия, Салмоксис заживял нашироко и станал един от най-известните хора в града и околността му. Този живот на пиршества и веселби скоро му омръзнал обаче и той намислил да стане... бог!

На угощенията, които често давал на съгражданите си – първенци по име богатство, Салмоксис много обичал да говори за безсмъртието на душата. Преди да дойде на земята и влезе в тялото на човек, тя живее в далечни непознати места, където има вечна младост, красота, лов, войни, пиршества. Това схващане лежи в основата на тракийската религия, но за мнозинството от народа то не е съвсем ясно. Сладкодумният Салмоксис умее да разнищва и най-заплетените въпроси и с вещина ги обяснявал на приятелите си, чиято образованост не била на кой знае каква висота. Животът на земята има наслади, предлага удоволствия, но има и страдания, има и труд, а другият, неземният, вечният не подлага на изпитание никоя от душите, които са дошли в неговите селения. Затова всяка душа, рано или късно, пожелава да напусне тялото и да се завърне там, дето е била преди. Обаче, ако умрелият е обичан от боговете, душата му не изчезва завинаги в небесата, а когато пожелае, може да се завръща за известно време на земята и в образа на човека, в чието тяло е живяла, отново да се среща с приятелите си, с близките си, да разговаря с тях, да пирува.

Един ден приятелите на Салмоксис намерили вратата на къщата затворена. Близките му им казали, че неговата душа напуснала бързо тялото и отлитайки, поръчала то да бъде положено в семейната гробница без обичайните тържества и веселби.

Истината била, че шегобиецът Салмоксис продължавал да си живее в едно подземие на сградата, нарочно пригодно за тази цел, и си уреждал пиروвете с най-верните си слуги.

Минало време и приятелите му все по-рядко споменали името му. Когато сметнал, че достатъчно е престоял в подземие, Салмоксис „възкръснал“! На даденото голямо угощение той разправял, че вече е безсмъртен, понеже е получил благоволенieto на боговете, при които живял, че е дошъл на земята да види близки и приятели, а след това отново ще се завърне във вечния живот. Неговият разказ хванал вярата у всички. Когато след няколко години той действително умира, хората били убедени, че той е отишъл при боговете, но когато поиска, пак ще слезе на земята. С течение на времето това убеждение се превърнало в увереност и Салмоксис бил признат за върховен тракийски бог под името Звелсурд.

Алваджиев, Н. *В сенките на древния Пловдив*. Пловдив: Летера, 2019: 39–41.

Орфей

Най-известният певец на траките е Орфей, той живял в Евмолпия. Според митологията Орфей бил син на речния бог Еагър и музата на поезията Калиопа. Умеел да свири и пее така омайно, че реките спирани да текат, скалите и дърветата се изтръгвали от мястото си и заедно с дивите зверове тръгвали след него. Със свирната си той обаял и нежната нимфа Евридика и тя му станала жена. Веднъж, когато отивали в горското жилище на нимфата в Родопите, седнали да си починат на една поляна. Орфей засвирил и тутакси около тях започнали да се събират зверове. По невнимание Евридика настъпила змия, която я ухапала за крака, и тя умряла. Тежка била скръбта на Орфей, голяма била мъката му в самотата. И той слязъл в ада да дири любимата си. Песните му дотолкова трогнали мрачните божества Хадес и Персефона, че те се съгласили да му върнат Евридика, но при условие, докато стигнат земята, той нито веднъж да не се обърне и да я погледне. Орфей не удържал на думата си и видял как сянката на неговата любима завинаги изчезва в подземното царство. Върнал се сам в родното си място, в столицата на траките Евмолпия, но нищо не могло вече да го развесели. Най-после, не можейки да понася людето, той напуснал града и се усамотил в Родопите.

В старинни предания се разказва, че когато шумът на живота в големия град заглъхне в прегръдката на нощта, на Сахат тепе, край старата часовникова кула, се чуват тихи звуци на китара и флейта – древна люлчена песен, която затваря очите и на последните будници.

Алваджиев, Н. *В сенките на древния Пловдив*. Пловдив: Летера, 2019, с. 54–55.